

PAPIRNA PALATA

MIRANDA KAULI HELER

Preveo
Ivan Jovanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Miranda Cowley Heller

THE PAPER PALACE

Copyright © 2021 by Miranda Cowley Heller

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Lukasa i Feliksa, moje dve jedine ljubavi

*I za moju baku Mjurijel Morer Kauli,
čija neobuzdana ljubav nikada nije posustala*

*Dok kraj nas godine teku,
duh za nestvarnim žudi;
osmeh nam uvek bol neku
krije što tišti grudi;
najslađom pesmom našom najveća tuga bludi.*

*Persi Biš Šeli, „Ševi“**

* Prevod dr Ranka Kuić, *Poezija*, Persi Biš Šeli, Zavod za udžbenike SRS, 1964. (Prim. prev.)

Prva knjiga

EL

Danas, 1. avgust, Bestragija

6.30

Stvari se pojavljuju niotkuda. Um je prazan i onda – u ramu, kruška. Savršena, zelena, naherene peteljke, s jednim listićem. Nalazi se u beloј zdeli od kamenine, ugnežđena među limetama, na sredini trošnog izletničkog stočića, na staroj verandi s paravanima, na ivici jezerceta, duboko u šumi, pored mora. Do zdele je mesingani svećnjak prekriven suzama hladnog voska i prašinom koja se utisne nakon duge zime provedene na otvorenoj polici. Napola pojedeni tanjir testenine, razmotana platnena salveta, talog bordoa u vinskoј boci, kutija za hleb – ručno izrađena, gruba, hleb u njoj je pokidan a ne isečen u parčad. Pobudavela knjiga poezije otvorena je na stočiću. *Ševi*, leteći u plavetnilo – bolno, ushićujuće – vrti mi se u mislima dok zurim u mrtvu prirodu sinoćnje večere. „*I svet bi mene slušô kô ja te pesme tvoje.*“* Čitao ju je tako prelepo. „Za Anu.“ Svi smo tu sedeli, opčinjeno, sećajući je se. Mogla sam da čitavu večnost

* Persi Biš Šeli, *Ševi*, prevod dr Ranka Kuić. (Prim. prev.)

samo njega gledam i da budem srećna. Mogla sam da ga slušam, očiju zatvorenih, da osećam njegov dah i njegove reči kako me preplavljaju iznova, iznova i iznova. To je sve što želim.

Mimo ivice stola svetlost slabi prolazeći kroz komarnike pre nego što ojača nad sunčevim zracima prošaranim krošnjama, čistim plavetnilom jezerceta i crnim senkama močvarnog drveća koje raste nadomak vode, gde sunce ovako rano ujutru posustaje. Razmišljam o pola prsta gustog i ustajalog espressa u prljavoj šolji, noseći se misliju da ga ispijem. Vazduh je rezak, pa drhtim ispod izbledele bademantila boje lavande – maminog – koji oblačim svakog leta kada se vratimo da kampujemo. Miriše na nju i na učmalost prožetu mišjim brabonjcima. Ovo mi je omiljeni deo dana u Bestragiji. Rano jutro na jezercetu pre nego što se drugi probude. Sunčeva svetlost je prozirna, oštra, voda hladna, legnji konačno utihnuli.

Ispred vrata verande, na maloj drvenoj terasi, pesak se nakupio između dasaka – treba da se počisti. Metla je naslonjena uz komarnik, tako da je ulegnuo pod njom, ali ignorišem je i krećem niz stazicu koja vodi do naše plaže. Iza mene se čuje kako šarke na vratima škripe pružajući otpor.

Puštam bademantil da padne na zemlju i naga stojim na rubu vode. Na suprotnom kraju jezerceta, mimo borova i niskih hrastova, okean besno huči. Ali ovde, na ivici jezera, vazduh je gust i nepomičan kao med. Čekam, gledam, osluškujem... cvrkutanje, zujanje sićušnih insekata, vetar koji odveć nežno njiše granje. Onda ulazim do kolena i naglavačke se bacam u ledenu vodu. Plivam ka dubljem delu, mimo lokvanja, gonjena ushićenjem, slobodom i adrenalinskim naletom bezimene panike. Muči me avet straha da će barske kornjače izroniti iz dubina da zagrizu moje teške grudi, ili da će ih možda privući miris seksa dok širim i skupljam noge. Najednom me savladava potreba da se vratim u bezbednost koju pruža plićak, gde mogu da vidim peščano dno. Volela bih da sam hrabrija. Ali volim i strah, to kako mi dah zastaje u grlu i srce ludo kuca dok izlazim iz vode.

Cedim svoju dugu kosu što više mogu, uzimam otrcani peškir sa konopca za veš koji je moja majka razvukla između dva zakrčljala borića, pa ležem na topli pesak. Blistavoplavi vilin konjic sleće mi na bradavicu i zastaje tu na tren pre nego što nastavi let. Mrav gmiže preko saharskih dina koje je moje telo napravilo na njegovom putu.

Prošle noći konačno sam se jebala s njim. Nakon svih ovih godina zamišljanja kako bi to bilo, a da nisam znala da li me on i dalje želi. A onda je nastupio trenutak kada sam znala da će se to desiti: sve popijeno vino, Džonasov prelepi glas koji izgovara odu, moj muž Piter leži na kauču omamljen od grape, moje troje dece spava u svojoj kućici, a moja majka već pere sudove noseći svoje jarkožute gumene rukavice i zapostavljajući goste što su došli na večeru. Pogledi su nam se sreli na otkucaj srca predugo. Ustala sam od bučne trpeze, pa u ostavi skinula gaćice i sakrila ih iza kutije za hleb. Onda sam izašla u mrak na zadnja vrata. Čekala sam u senkama, osluškujući tanjire, vodu, staklo i escajg kako zveckaju pod penom koju je napravilo sredstvo za pranje. Čekala. Nadała se. A onda se on tu stvorio, nabijajući me uza zid kuće i hvatajući me ispod haljine. „Volim te“, prošaptao je. Oteo mi se uzdah kada ga je gurnuo u mene i pomislila sam: Više nema nazad. Nema žaljenja za onim što nisam uradila. Od sada žalim samo zbog onoga što jesam. Volim ga, mrzim sebe; volim sebe, njega mrzim. Ovo je kraj jedne duge priče.

1966, decembar, Njujork

Vrišt看. Vrišt看 i borim se da dođem do daha sve dok, napokon, moja majka ne shvati da nešto nije u redu. Trči sa mnom do lekara, zamišljajući da je gospođica Klavel dok trči uz Park aveniju, sva prestravljena, čvrsto držeći svoju tromesečnu bebu. I moj otac s poslovnom tašnom u ruci trči uz Medison aveniju

od zgrade koja nosi ime Freda F. Frenča. Misli mu zastajkuju i prestravljen je od sopstvene nemoći kako sada tako i u svemu što radi. Lekar im kaže da nema vremena – beba će umreti ako sačeka – pa me čupa iz majčinog naručja. Na operacionom stolu me raseca duž trbuha kao zrelu lubenicu. Tumor se obavio oko mojih creva i toksičnost govana se nakupila iza njegovog kao gvožđe čvrstog stiska, pumpajući otrov u moje telašce. Sranje se uvek nakuplja i ključ je u tome da se sranje preživi, ali to neću naučiti još mnogo godina.

Dok lekar prčka po meni, nemarno odseca jedan jajnik, žureći da izreže smrt iz života. A ja za to neću saznati još mnogo godina. Kada sam napokon saznala, moja majka je drugi put u životu zaplakala zarad mene. „Žao mi je“, kaže ona. „Trebalo je da ga nateram da više pazi...“, kao da je imala neku moć da promeni moju sudbinu, ali je odabrala da je ne iskoristi.

Kasnije ležim u bolničkom krevetu, ručica vezanih. Vrištim, plačem, živa i besna zbog te nepravde. Neće dozvoliti mojoj majci da me doji, pa će joj mleko presahnuti. Prošlo je nedelju dana pre nego što su mi oslobodili ruke iz njihovih okova. „Bila si tako srećna beba“, kaže moj otac. „Nakon toga“, govori moja majka, „nisi prestajala da vrištiš.“

7.30

Prevrćem se na stomak i spuštam glavu na podlaktice. Volim slano-slatki miris moje kože kada se sunčam – orašasti mošusni miris, kao da se sušim u pušnici. Niz stazu koja vodi od kuće do kućica u kojima su spavaće sobe čujem tiho lupanje vratima. Neko je ustao. Koraci mrve suvo lišće. Uključuje se poljski tuš. Cevi ječe budeći se. Uzdišem, pa uzimam bademantil s obale i vraćam se ka kući.

Naš kamp ima jednu glavnu zgradu – Veliku kuću – i četiri jednosobne kućice podignute duž borovim iglicama posute staze koja grli obalu jezerceta. Male daščare, sve kosih krovova

kako bi sneg spadao s njih, s po jednim svetlarnikom i dugim prozorima duž obe strane. Staromodne, rustične, bez kicoških detalja. Baš kako novoengleske kućice i treba da izgledaju. Između staze i jezerceta raste uski vetrozaštitni pojas stabala – rascvetale kletre, lovor i žbunje divljih borovnica – koji nas štiti od pogleda radoznalih ribara i preterano poletnih plivača, koji uspeju da doplivaju do naše strane jezera s male javne plaže na suprotnoj obali. Zabranjeno im je da izlaze na kopno, ali ponekad znaju da plivaju na metar i po od žala, tačno ispred našeg drvoreda, potpuno nesvesni da nam ometaju život.

Niz drugu stazu, koja vodi iza kućica, nalazi se staro kupatilo. Boja se ljušti s njega, a zarđali emajlirani slivnik prekriven je svetlosmeđim mrljama koje su za sobom ostavili mrtvi moljci koje noću privlači sijalica na tavanici; drevna kada s nogarima, koja je tu još otkad je moj deda podigao ovaj kamp; spoljni tuš – cevi za toplu i hladnu vodu pričvršćene za jedno stablo nise, a voda se sliva pravo na zemlju i otiče niz peščani puteljak.

Velika kuća se sastoji samo od jedne ogromne prostorije – dnevne sobe i kuhinje s odvojenom ostavom – i podignuta je od betonskih blokova i kartonskih ploča. Široki brodski pod, debele grede, ogroman kamin. Kada je kišovito, zatvorimo vrata i prozore i sedimo u kući, slušajući kako vatra pucketa dok se teramo da igramo monopol, ali *zapravo* živimo – čitamo, jedemo, svađamo se i starimo zajedno – na tremu s komarnicima, širokom koliko i kuća, okrenutom prema jezercetu. Naš kamp nije predviđen za zimu. Nema svrhe tu zimovati. Već krajem septembra, kada postaje sveže i sve vikendice se zatvore pred zimu, Bestragija postaje samotno mesto – i dalje prelepo, onako obasjano oštrijim svetlom, ali ozbiljno i zagrobno. Niko neće da tu boravi kada lišće počne da opada, ali kada opet grane leto i šuma bude gusta, a plave čaplje se vrte da se gnezde i gacaju po blistavoj bari, nema boljeg mesta na celom svetu.

Čim uđem na trem, zapljuskuje me talas čežnje, kao mlaz žive koja mi protiče kroz gornji trbuh, nalik na nostalgiju za

domom. Znam da bi trebalo da rasklonim sto pre nego što ostali dođu da doručuju, ali hoću da ga upamtim – da ponovo proživim sve do poslednje sinoćnje mrvice, sve do poslednjeg tanjira, da sve to urežem u mozak kao kiselinom. Prelazim prstima po modroj mrlji od vina na belom stolnjaku, prislanjam Džonasovu čašu na usne i pokušavam da ga okusim na njoj. Sklapam oči, prisećajući se laganog pritiska njegovog bedra o moje pod stolom. Pre nego što sam bila sigurna da me on želi. Pitajući se bez daha da li je to bilo slučajno ili namerno.

U glavnoj sobi sve je baš kao što je oduvek: šerpe vise sa zida iznad šporeta, spatule su okačene o kukice, jedna tegla je natakarena na varjače, izbleđeli spisak telefonskih brojeva prikačen je pribadačom za policu, dve platnene stolice na rasklapanje primaknute su do kamina. Sve je isto, ali dok prelazim kuhinju kako bih stigla do ostave, osećam se kao da prolazim kroz neku drugu prostoriju, usredsređenija, kao da se i sam vazduh prenuo iz dubokog sna. Izlazim kroz vrata ostave i zurim u zid od betonskih blokova. Ništa se ne vidi. Nema nikakvih tragova, nema dokaza – ali to je bilo tu, nas dvoje smo bili tu, zabijajući se jedno u drugo zauvek. Tarući se jedno o drugo nemo, očajnički. Odjednom se sećam da su mi gaćice sakrivene iza kutije s hlebom i baš ih navlačim ispod bademantila kada se pojavljuje moja majka.

„Rano si ustala, El. Ima li kafe?“ Optužba.

„Baš sam krenula da je skuvam.“

„Nemoj prejaku. Ne dopada mi se onaj tvoj espresso. Znam – ti misliš da je to bolje...“, govori ona onim lažnim glasom, kao da mi udovoljava, koji me dovodi do ludila.

„Dobro.“ Jutros mi nije do rasprave.

Moja majka seda na kauč na tremu. To je samo tvrda strunjača prekrivena starom posivelom tkaninom, ali je najpoželjnije mesto u kući. Odatle možeš da gledaš jezerce, ispijaš kafu i čitaš knjigu zavaljen u drevne jastuke, čije su pamučne

jastučnice prošarane rđom. Ko bi rekao da čak i tkanina s vremenom može da zarđa?

Baš je tipično za nju da zauzme najbolje mesto.

Kosa moje majke, tamnoplava a sada prošarana sedim vlasima, pokupljena je u neurednu punđu, kao da je bila rasejana kada ju je skupljala. Skut njene stare spavačice je iskrzan, ali ipak joj polazi za rukom da deluje impozantno – kao pramčana figura osamnaestovekovnog novoengleskog jedrenjaka, prelepa i stroga, obmotana lovorikama i biserjem dok pokazuje put.

„Popiću kafu pa ću da rasklonim sto“, kažem.

„Ako ti raskloniš sto, ja ću oprati ostatak sudova. *Mmm*“, mrmlja ona. „Hvala ti“, kaže dok joj pružam šolju s kafom. „Kakva je voda?“

„Savršena. Hladna.“

Najbolje čemu me je majka ikada naučila: u životu postoje dve stvari zbog kojih nikada nećeš zažaliti – beba i plivanje. Čak i po najhladnijim danima s početka juna, dok stojim i posmatram slani Atlantik, mrzeći foke koje pomalaju iznad vode svoje bezoblične glave i privlače velike bele ajkule, u glavi mi odzvanja njen glas terajući me da uronim.

„Nadam se da si okačila peškir na žicu. Danas neću da vidim još jednu gomilu mokrih peškira. Reci deci.“

„Na žici je.“

„Jer ja ću da im kažem ako ti nećeš.“

„Ja ću.“

„I moraju da počiste svoju kućicu. Tamo je prava katastrofa. I nemoj da si to ti uradila, El. Ona deca su potpuno razmažena. Imaju dovoljno godina da...“

Noseći kesu sa smećem u jednoj a šolju kafe u drugoj ruci, izlazim na zadnja vrata, puštajući da vetar nosi njenu pridiku.

Njen najgori savet: *Misli na Botičelija*. Budi kao Venera koja se diže na školjci, usana čedno sklopljenih, čak i njene golotinje skromne. Bio je to savet koji mi je majka dala kada sam se uselila kod Pitera. Ta poruka je stigla na izbledele čestitke koju

je kupila godinama ranije u nekoj prodavnici suvenira: *Draga Elenor, mnogo mi se dopada tvoj Piter. Molim te, potrudi se da ne budeš tako teška baš stalno. Jezik za zube i deluj tajanstveno. Misli na Botičelija. Voli te mamica.*

Bacam kesu u kantu i treskam poklopcem dok ga zatvaram, pa zatežem kanap preko njega kako bih sprečila da rakuni otvaraju kantu. To su pametna stvorenja dugih i gipkih prstiju. Liče na čovekolike medvede, a pametniji su i gadniji nego što izgledaju. Već godinama ratujemo.

„Da li si se setila da ponovo zategneš kanap preko kante, El?“ pita moja majka.

„Naravno.“ Smešim se krotko i krećem da rasklanjam tanjire.

1969, Njujork

Ubrzo će se pojaviti moj otac. Krijem se – čučim iza ugradnog šanka koji deli našu dnevnu sobu od ulaznog hodnika. Šank je podeljen u kvadrate. U jednom je piće, u drugom fonograf, u trećem očeva zbirka ploča, nekoliko uvećanih umetničkih monografija, čaše za martini, srebrnasti šejker. Deo u kome stoji piće otvoren je s obe strane kao prozor, pa virim kroz boce, opčinjena zamućenim topazom – skočem, burbonom i rumom. Imam tri godine. Pored mene su očeve dragocene ploče – longplejke i one na 78 obrtaja. Prelazim prstima duž njihovih hrbata i dopada mi se zvuk koji moji prsti prave, udišem njihov miris starog kartona i čekam da se oglasi zvono na vratima. Moj otac napokon stiže i više nemam strpljenja da se krijem. Prošle su nedelje. Hrlim niz hodnik i bacam se u njegov medveđi zagrljaj.

Razvod nije priveden kraju, ali to je već blizu. Moraće da pređu granicu u Huarez da bi to završili. Kraj će nastupiti dok moja starija sestra Ana i ja strpljivo sedimo na ivici osmougaone meksičke fontane u hotelskom predvorju, opčinjene zlatnim

ribicama koje plivaju oko ostrva od tamnolistih tropskih biljaka u središtu tog vodoskoka. Mnogo godina kasnije majka mi je ispričala da je tog jutra pozvala telefonom mog oca, držeći u ruci papire za razvod, i rekla mu: „Predomisli sam se. Hajde da ne radimo ovo.“ A premda je razvod bio potpuno njena odluka i premda je njemu srce bilo slomljeno, odgovorio joj je: „Ne. Prešli smo sav ovaj put i stigli dovde – pa možemo i da završimo, Volas.“ *Možemo i da:* tri reči koje su promenile sve. Međutim, u tom trenutku, dok sam sedela i mrvicama svog engleskog mafina hranila zlatne ribice lupajući potpeticama po meksičkim pločicama, nisam imala predstavu da mi nad glavom visi mač obešen o dlaku. Da je sve moglo da prođe drugačije.

Ali Meksiko se još nije desio, jer moj otac je sada lažno veseo i još zaljubljen u svoju majku.

„Elenor!“ Digao me je u naručje. „Kako je moj zeka?“

Smejem se i grlim ga skoro pa očajno, a moje rasute plave kovrdže zaslepljuju ga dok pritiskam lice uz njegovo.

„Tatice!“ Ana sada dotrčava kao bik, besna što sam prva stigla do njega i gura me iz njegovog naručja. Ona je dve godine starija od mene i ima više prava na njega. On to kao da ne primećuje. Samo mu je stalo do njegove potrebe da bude voljen. Umuvavam se nazad u njegov zagrljaj.

Moja majka dovikuje odnekud iz našeg požutelog predratnog stana: „Henri? Jesi li za piće? Spremam krmenadle.“

„Baš bih voleo“, odvikuje on, kao da se među njima ništa nije promenilo. Ali oči su mu tužne.

8.15

„Nego, mislim da je sinoć lepo prošlo“, kaže moja majka čitajući neki izdančali Dimin roman.

„Definitivno.“

„Džonas baš lepo izgleda.“

Ruke mi se koče oko gomile sudova koju nosim.

„Džonas uvek lepo izgleda, mama.“ Gusta crna kosa koju možeš da ščepaš, bledozelene oči, koža oprljena smolom i borovim iglicama, divlji stvor, najlepší muškarac na svetu.

Moja majka zeva. To je njen „znak“ – uvek to radi pre nego što kaže nešto neprijatno. „On je u redu, samo ne podnosim njegovu majku. Ona je baš nadmena.“

„Jeste.“

„Kao da je ona jedina žena na svetu koja reciklira. A Đina. Čak i nakon svih ovih godina, i dalje mi nije jasno šta mu je bilo na pameti kada se oženio njom.“

„Mlada je, prelepa je? Oboje su umetnici?“

„Bila je mlada“, odgovara moja majka. „A kako se samo razmeće dekolteom. Stalno se šepuri kao kvočka. Očito da joj niko nije rekao da mali kamen kola obara.“

„To je potpuno bizarno“, kažem ja odlazeći u kuhinju da ostavim sudove. „Samopouzdanje. Mora da je baš imala roditeljsku podršku.“

„Pa meni to nije ni najmanje privlačno“, iznosi opasku moja mama. „Ima li soka od narandže?“

Uzimam čistu čašu iz sušilice za sudove, prilazim frižideru. „Kad smo već kod toga“, vičem, „Džonas se verovatno upravo stoga i zaljubio u nju. Mora da mu je nakon neurotičnih žena s kojima je odrastao delovala egzotično. Kao paunica u šumi.“

„Ona je iz Delavera“, odvrća moja majka, kao da time stavlja tačku na razgovor. „Niko nije iz Delavera.“

„Upravo tako“, kažem ja pružajući joj čašu sa sokom. „Egzotična je.“ Međutim, prava je istina da nikada nisam pogledala Đinu a da nisam pomislila: *To je izabrao? To je želeo?* Zamišljam Đinu: njeno sitno i savršeno telo malečkog struka; tamni izrastak koji prelazi u blajhanu plavu kosu. Izgleda da je izbeljivanje ponovo u modi.

Moja majka ponovo zeva. „Pa, moraš priznati da ona nije baš najbistrija.“

„Da li je na večeri bilo nekoga ko ti se *dopao*?“

„Samo sam iskrena.“

„Nemoj biti. Đina je kao član porodice.“

„To samo zato što nemaš izbora. Udata je za tvog najboljeg prijatelja. Vas dve ste kao ulje i voda otkad ste se upoznale.“

„To je potpuno netačno. Đina mi se oduvek dopadala. Možda nemamo mnogo toga zajedničkog, ali poštujem je. A Džonas je voli.“

„Neka bude po tvom“, kaže moja majka smeškajući se samozadovoljno.

„Bože.“ Možda ću morati da je ubijem.

„Zar joj nisi jednom sasula čašu crvenog vina u lice?“

„Ne, mama, *nisam* joj sasula čašu vina u lice. Siplela sam se na žurci i prosula vino na nju.“

„Ti i Džonas ste razgovarali cele noći. O čemu ste pričali?“

„Pojma nemam. O raznim stvarima.“

„Bio je toliko zatreskan u tebe dok ste odrastali. Mislim da si mu srce slomila kada si se udala za Pitera.“

„Ne budi smešna. Bio je praktično klinac.“

„Oh, mislim da je bio nešto više od toga. Jadničak.“ Ona to potpuno usputno kaže vraćajući se knjizi. Sva sreća pa me ne gleda, jer sam znala da sam u tom trenutku potpuno providna.

Voda je sasvim mirna na jezercetu. Jedna riba iskače na površinu i za njom ostaje trag koncentričnih krugova. Gledam ih kako ste rasipaju sve dok ih voda ponovo ne upije, kao da se ništa nije desilo.

2

8.45

Kada je sto počišćen, a sudovi natrpani u sudoperu, čekam majku da shvati kako treba da ustane i ode na jutarnje plivanje – i da me ostavi samu na deset minuta. Moram da se saberem. Potrebna mi je jasnoća. Piter će se ubrzo probuditi. Deca će se probuditi. Pohlepno žudim za vremenom, ali ona samo pruža šoljicu.

„Budi srce, samo pola šolje.“

Spavaćica joj se zadigla i odavde vidim sve. Moja majka smatra da je spavanje u gaćama loše po zdravlje. „Moraš da se provetriš noću“, govorila nam je kad smo bile male. Naravno, Ana i ja smo je ignorisale. Ta predstava bila je sramotna i prljava. Već i pomisao na to da ona ima vaginu bila nam je gadna, a još gora je bila pomisao da je svake noći na izvolte.

„Trebalo bi da je ostavi“, primećuje moja majka.

„Koga?“

„Đinu. Dosadna je. Sinoć umalo da nisam zaspala za stolom slušajući je. Ona 'stvara' umetnost. Ma nije moguće. Zašto bi nas bilo briga za to?“ Zeva pre nego što kaže: „Još nemaju dece – nije kao da je to pravi brak. Bolje bi mu bilo da pobjegne dok još može.“

„To su besmislice. Oni su potpuno u braku“, prasnem ja, ali i dok izgovaram te reči razmišljam: Da li mi ona to čita misli?

„El, nemoj da si toliko defanzivna. Nije on *tvoj* muž.“

„Idiotški je reći tako nešto.“ Otvaram vrata frižidera i zatvaram ih tako da lupe, nalivam mleko u kafu. „Ako nema dece, to nije brak? Ko si ti?“

„Imam prava na svoje mišljenje“, odgovara ona mirnim glasom, predviđenim da me dovede do ludila.

„Mnogo bračnih parova nikada ne dobiju decu.“

„Mmhmm.“

„Gospode. Tvoja snaha je prošla kroz radikalnu mastektomiju. Da li to znači da ona *nije* žena?“

Majka me je pogledala potpuno bezizražajno. „Jesi li poludela?“ Teško ustaje s kauča. „Idem da plivam. Trebalo bi da se ti vratiš u krevet i započneš dan iznova.“

Dode mi da je opaučim, ali kažem: „Hteli su decu.“

„Bog sveti zna zašto.“ Pušta da se vrata komarnika zalupe za njom.

1970, oktobar, Njujork

Majka nas je poslala u susedni stan, gde živi njen ljubavnik, da se igramo s njegovom decom dok nas čuva njegova žena. Pokušavaju da reše da li da on ostavi svoju suprugu ili ne. Sada sam starija – nedovoljno da bih razumela bilo šta od svega toga, ali dovoljno da bi mi bilo čudno kada pogledam preko dvorišta naše zgrade, iz njegovog stana u naš, i vidim gospodina Dansija kako grli moju majku.

U uzanoj a dugačkoj kuhinji dvogodišnji sin Dansijevih igra se plastičnim posudama u svojoj hranilici, a gospođa Dansi zuri u trudnu bubu koja se prevrnula na leđa na pragu između kuhinje i trpezarije. Sićušne bubašvabe kuljaju iz nje, brzo nestajući u pukotinama u parketu. Ana izlazi iz zadnje spavaće sobe u

društvu Blaj, ćerke Dansijevih. Ana plače. Blaj joj je odsekla šiške krojačkim makazama. Vrh Aninog čela sada je opervažen visokim i nejednakim polumesecom tamnosmeđe kose. Blajin samozadovoljni i pobeđnički smešak podseća me na sendviče s majonezom. Njena majka kao da ništa ne primećuje. Samo zuri u bubu koja kao da eksplodira, a niz obraz joj klizi suza.

8.50

Sedam na kauč, pa se nameštam na toplom mestu koje je moja majka ostavila za sobom. Već vidim kako se na maloj plaži na suprotnoj strani jezerceta skuplja nekoliko prilika. To su obično gosti u iznajmljenim vikendicama – turisti koji su nekako zašli duboko u šumu, pa su oduševljeni time što su otkrili tajnu idilu. *Uljezi*, razdraženo mislim.

Kada smo bili mladi, svi u Bestragiji poznavali su se međusobno. Zabave su se selile iz kuće u kuću: bosonoge žene u širokim havajskim haljinama, zgodni muškarci u belim letnjim pantalonama, podvrnutim do gležnjeva, džin i tonik, jeftini krekeri, *Kraftov* čedar, rojevi komaraca i „kater“ – napokon jedan sprej protiv buba koji radi. Peščane staze koje su vodile kroz šumu bile su prošarane suncem što je prodiralo kroz krošnje zakržljalih borova i kukuta. Dok smo hodali ka plaži, dizala se fina prašina od crvene gline, puna mirisa leta: suvog, kao pečenog, večnog, slatkog. Nasred puta rasli su visoka trava i otrovni bršljan, ali znali smo šta treba da izbegavamo. Kada bi se desilo da prođe neki auto, usporio bi i vozač bi nas pitao treba li nam prevoz na automobilskom pragu ili haubi. Nikada nikome nije bilo ni nakraj pameti da bismo mogli da skliznemo i padnemo pod točkove. Niko nije brinuo da će im jake okeanske struje odneti decu. Jurcali smo kao pušteni s lanca, plivajući u slatkovodnim barama kojima je Bestragija bila načičkana. Zvali smo ih barama, ali to su zapravo bila jezera – neka duboka i široka, a neka plitka i prozirna do dna – drevni ostaci s

kraja ledenog doba, kada su se lednici povukli ostavljajući za sobom ogromne sante leda koji se topio, dovoljno teške da ulube Zemljinu koru – izdube zdele u krajoliku i naprave kotlove ispunjene najčistijom mogućom vodom. U našoj šumi bilo je devet bara. Plivali smo u svima njima, prelazeći preko tuđih imanja kako bismo stigli do malih peščanih uvala, pentrajući se po deblima izvaljenih stabala koja su se nadvijala nad vodom. Skačući u vodu tako da smo pravili bombe. Niko nije obraćao pažnju na nas. Svi su verovali u drevna prava prolaza: male zasenjene putanjice koje su vodile do zadnjih vrata starih kuća na rtu, podignutih još u vreme kada su prosećeni prvi drumovi od nabijene zemlje, a još su stajale na ozbiljnim proplancima očuvanim snegom, morskim vazduhom i vrelin letima – kao i u potočarke; tuđe potočarke iz tuđih potoka.

Rt je na strani okrenutoj ka zalivu bio pastoralniji i civilizovaniji. Žbunovi brusnica, palme i lovori rasli su po niskim brdima, ali ovde – na strani ka okeanu – bilo je divlje. Talasi su se silovito kršili o obalu, a dine su bile toliko visoke da je moglo da se strčava niz njih gledajući kako ti tlo hrli u susret pre nego što se baciš na topli pesak. U to vreme niko od prijatelja moje majke nije zanovetao, kao što sada rade, optužujući decu da urušavaju dine igrajući se po njima – kao da otisci njihovih malih stopa mogu da se uporede s jakim zimskim olujama koje pohlepno proždiru tlo.

Sedeći noću oko lomače, odrasli i deca jeli su hamburgere u kojima je škripao pesak, prekrivene kečapom i krastavčićima, postavljene na stočićima od naplavljenog drveta. Naši roditelji pili su džin iz teglica i odlazili u mrak mimo sjaja koji je dopirao od vatre kako bi se ljubili sa svojim ljubavnicima u visokoj travi.

S vremenom su vrata počela da se zatvaraju i da se pojavljuju znaci na kojima je pisalo PRIVATNI POSED. Deca originalnih naseljenika – umetnici, arhitekte i intelektualci koji su kolonizovali ovo mesto – počela su da se svađaju kada će ko provoditi vreme na rtu. Nastale su zavade oko buke na

barama, oko toga ko ima više prava od nekoga drugog da voli ovo mesto. Probudili su se psi u štenari. Ovih dana su čak i plaže zauzeli znaci na kojima piše ZABRANJEN PRISTUP: ogromne površine odvojene su za zaštitu priobalnih ptica koje se tu gnezde. Morske ptice su jedina stvorenja kojima je ostalo pravo prolaza. Ali ovo je i dalje moja šuma, moja bara. Mesto gde dolazim pedeset godina – svakog leta mog života. Mesto gde smo se Džonas i ja upoznali.

S kauča na tremu gledam majku kako pliva kilometar i po preko jezerceta. Njeni ravnomerni zamasi, ruke koje seku vodu, skoro da su mehanički savršeni. Moja majka nikada ne diže pogled dok pliva. Kao da ima neko šesto čulo koje je navodi, kao kit koji migrira sledeći neku drevnu stazu. Sada se pitam, baš kao što sam se često pitala, da li njen sonar hvata i nešto više, a ne samo pesme kitova. *Trebalo bi da je ostavi*. Da li je to ono što želim? Đina i Džonas su nam najstariji prijatelji. Zajedno smo proveli skoro svako leto otkad smo odrasli: otvarali ostrige i jeli ih naživo, pravo iz školjki; gledali pun mesec kako izlazi nad morem, slušajući Đinu kako kukumavči da joj je menstruacija gora kada je mesec pun; molili se da će lokalni ribari početi da odstreljuju lučke foke; predugo pekli ćurke za Dan zahvalnosti; raspravljali se oko Vudija Alena. Za boga miloga, Đina je kuma mojoj ćerci Medi. Šta ako Džonas ostavi Đinu? Da li bih ja mogla da je izdam na takav način? A opet, već sam je izdala. Sinoć sam se jebala s njenim mužem i to mi se ponovo radi već od same pomisli na to što se desilo. Kroz mene kao da struji živa.

„Hej, ženo.“ Piter me ljubi u vrat.

„Hej i tebi.“ Trudim se da zvučim normalno.

„Nešto si se zamislila“, primećuje on.

„Evo kafe.“

„Sjajno.“ Pretura po džepu košulje i vadi cigarete. Pali jednu. Seda na kauč pored mene. Volim kako njegove duge noge štrče iz izbledeog šorca za plažu. Kao u nekog dečaćića. „Ne mogu da verujem da si me sinoć pustila da zaspim na kauču.“

„Bio si iznuren.“

„Mora da je to bilo od džet-lega.“

„Totalno kapiram“, kažem mu ja, prevrćući očima. „Taj sat vremenske razlike između Memfisa i ovde skoro da me je ubio.“

„Istina je. Jutros sam jedva ustao. Sat kaže da je bilo devet, ali kunem se da sam se osećao kao da je osam izjutra.“

„Baš smešno.“

„Previše sam popio.“

„Blago rečeno.“

„Da li sam napravio neku glupost?“

„Osim što si odbio da čitaš Šelijevu pesmu za Anu i počeo da se svađaš oko kvekera?“

„Ma svi su saglasni da su oni u suštini fašisti“, odgovara mi on. „Baš nasilan svet.“

„Ti si kreten.“ Ljubim ga u divno zarasli obraz. „Treba da se obriješ.“

Od gura naočari uz nos, pa prolazi prstima kroz kovrdžavu tamnoplavu kosu, sada prosedu na slepoočnicama, pokušavajući da je dovede u neki red. Moj muž je zgodan čovek. Ne prelep, već zgodan kao starovremenska filmska zvezda. Visok. Elegantan. Britanac. Ugledni novinar. Čovek koji u odelu izgleda seksi. Kao Atikus. Strpljiv, ali zastrašujući kada se razbesni. Ume da čuva tajnu. Retko kada mu nešto promiče. Sada me gleda kao da je na meni nanjušio seks.

„Gde su klinci?“ Piter uzima jednu veliku belu morsku školjku iz gomile poređane duž prozorske daske komarnika, pa je okreće naviše i gasi cigaretu u njoj.

„Pustila sam ih da spavaju. Moja majka mrzi kada to radiš.“ Uzimam školjku od njega, nosim je u kuhinju, bacam opušak u smeće, perem je. Majka samo što nije stigla do suprotne obale.

„Gospode, ala ta žena pliva“, kaže Piter.

Jedina osoba koja je ikada mogla da pobedi moju majku u trci bila je Ana. Ana nije plivala preko jezera – letela je.